

بطلال نامہ

حماسہ‌ی جعفر بن حسین ملقب بہ سید بطلال غازی

منسوب بہ روایت

ابو حنفہ لوط بن یحییٰ بن سعید بن مخنف بن سلیم الأزدی کوفی

صحیح و تحقیق: میلاد جعفر پور

بطل نامه

حماسه‌ی جعفر بن حسین ملقب به سید بطل غازی

منسوب به روایت

ابومخنف لوط بن یحیی بن سعید بن مخنف بن سلیم الأزدی کوفی

تصحیح و تحقیق: میلاد جعفرپور

چاپ نخست: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

حروفچینی و آماده‌سازی: انتشارات علمی و فرهنگی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر علمی و فرهنگی کتیبه

حق چاپ محفوظ است.

انتشارات علمی و فرهنگی

آرام‌نوی و مرکز پخش

خیابان نلسون ماندلا (افریما)، چهارم - خیابان جیحون (جهان کودک)، کوچه کمان،

پلاک ۲۵؛ کدپستی: ۸۷۳۶۳۱۳؛ صندوق پستی: ۹۶۴۷-۱۵۱۷۵

تلفن: ۷۰-۸۸۷۷۴۵۶۹؛ فکس: ۸۸۷۷۴۵۷۱

تلفن مرکز پخش: ۲۹-۸۸۶۶۵۷۲۸؛ فکس: ۴۶-۸۸۶۷۷۵۴۴

www.elmifarhang.ir

info@elmifarhang.ir

www.ketabgostar.co.com

info@ketabgostar.co.com

سرشناسه: ابومخنف، لوط بن یحیی، - ۱۵۷. Abi al-Fihri, Luṭ' ibn Yahyá.
عنوان و نام پدیدآور: حماسه جعفر بن حسین ملقب به سیدبطل غازی / ابومخنف
لوط بن یحیی بن سعید بن مخنف بن سلیم الأزدی کوفی؛ تصحیح و تحقیق میلاد جعفرپور.
مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: چهارده، ۴۹۸ ص.؛ مصور (رنگی).

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۶-۳۷۷-۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۴۵۵] - ۴۶۶.

یادداشت: نمایه.

عنوان دیگر: حماسه جعفر بن حسین ملقب به سیدبطل غازی.

موضوع: بطل، عبدالله، قرن ۲ ق. - داستان

موضوع: داستان‌های حماسی ترکی

موضوع: *Epic stories, Turkish

شناسه افزوده: جعفرپور، میلاد، ۱۳۶۷ - مصحح

شناسه افزوده: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی

شناسه افزوده: Elmi - Farhangi Publishing Co.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ق ۲/الف PLY۲۴۸

رده‌بندی دیویی: ۸۹۴/۳۵۳

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۰۹۰۱۸

فهرست مطالب

پیشگفتار و روش پژوهش.....	یازده
بخش نخست؛ مبانی نظری.....	۱
حماسه در تعریف انواع.....	۱
نوع ادبی.....	۱
حماسه.....	۱۱
نقد نوع حماسی از بُعد ماهیت زبان.....	۲۰
نقد نگرش های شاهکاراندیشانه و نخبه گرایانه.....	۲۴
عشق در حماسه.....	۳۱
طرح عشق در روایت های حماسی.....	۳۵
ارتباط مستقیم «عشق» با «نام و ننگ» و نقش این تعامل در آفرینش حماسه.....	۳۵
دگردیسی قهرمان حماسه در چهره عاشق و خلق حماسه.....	۳۷
پیوند با شاه دخت بیگانه.....	۳۹
بیگانه ستیزی قهرمان و غلبه بر دشمن (کسب نام برای عاشق).....	۴۰
بیگانه ستیزی شاه دخت با هدف تصاحب پادشاهی.....	۴۵

- ۴۹ پیوند مشروط قهرمان با شاه دخت بیگانه
- ۵۳ روایت شناسی عشق با محوریت نقش عاشق
- ۵۳ الگوی جریان جابه جایی سازه های چهار گانه
- ۵۵ ارتباط گونه عشق با کانون روایت در حماسه
- ۵۸ عوامل زمینه ساز عشق و پیوند
- ۵۸ مشاهده تصویر
- ۵۹ میدان نبرد
- ۶۰ سر آهو گور و ...
- ۶۱ مشا و و رازنی
- ۶۲ شیوا، رضاف، یبایی و پهلوانی
- ۶۲ خواب
- ۶۳ پیشگویی
- ۶۴ سنگ، لعل و ترنج اندازی یا داد گل
- ۶۷ بخش دوم: متن شناسی و معرفی بطلال نامه
- ۶۹ حماسه صلیخ نامه
- ۷۱ حماسه ملک دانشمند غازی
- ۷۸ حماسه سید بطلال غازی
- ۷۸ سید بطلال در تاریخ
- ۷۹ سید بطلال در مسیب نامه
- ۸۱ سید بطلال در میان صوفیان
- ۸۲ سید بطلال و عیاری
- ۸۶ بطلال نامه ها
- ۸۶ بطلال نامه ی ترکی
- ۸۷ بطلال نامه ی عربی
- ۸۸ بطلال نامه ی فارسی
- ۸۸ راوی بطلال نامه

۹۰		ابو مخنف کوفی
۹۲		آثار ابو مخنف
۹۴		نسخه‌شناسی حماسه بطل نامه
۹۴		نسخ فارسی
۹۶		نسخ عربی
۹۹		نسخ ترکی
۱۰۵		نسخ ازبکی
۱۰۵		عالم‌نامه‌های منتشر شده
۱۰۶		مشخصات نسخه‌های فارسی بطل نامه
۱۰۸		رسم خط نسخ
۱۰۹		ویژگی‌های بانی ناختی
۱۰۹		سجع و جناس
۱۱۰		مناجات‌ها
۱۱۱		دعا و اجابت آن
۱۱۲		تلفظ و املاي واژه‌ها
۱۱۴		دستور شناخت
۱۲۲		پیشینه تحقیق
۱۲۵		برخی از شخصیت‌های روایت بطل‌نامه‌ی فارسی
۱۲۵		بابک خرم‌دین
۱۲۶		بابک و ابو مسلم خراسانی
۱۲۹		هارون الرشید
۱۳۰		آمین
۱۳۱		مأمون
۱۳۲		معتصم
۱۳۳		خضر
۱۳۵		اسکندر
۱۴۱		بخش سوم: آغاز روایت بطل‌نامه

- نسب نامه امام جعفر بن حسین غازی را ۱۴۴
- داستان شهید شدن حسین غازی رحمه الله علیه ۱۴۹
- مجلس اول؛ حکایت جعفر صادق رضی الله تعالی عنه ۱۵۴
- [مجلس دوم]؛ داستان آمدن جعفر به شهر ملاطیه و خریدار شدن قیصر روم ازین
واقعه ۱۶۶
- [مجلس سوم، اسلام آوردن أحمر طیران و پیوند سید بابی بی زینب] ۱۷۹
- [مجلس چهارم، دزدیدن بی بی زینب به عیاری و دیدار سید بابی با مه فیروز] ۱۹۳
- [مجلس پنجم، هم حشمتی عبدالسلام به بطل و پیوند او با نوروزبانو] ۲۰۸
- [مجلس ششم، رکن خواهی محمد از مهران، مصاف سید بابی با سباط و غضبان و پیوند
با بیضای ساحل] ۲۱۸
- [مجلس هفتم، اسلام آوردن بطوره و مصاف سید بابی با فردوس شاه] ۲۳۰
- [مجلس هشتم، اسلام آوردن کلب مصاف سید بابی با قیصر و کلباد رومی] ۲۳۹
- [مجلس نهم، پیوند سید بابی با امام و مصاف او با رومیان و کشتن قیصر] ۲۶۳
- [مجلس دهم، زهر دادن عقبه، غارین را بهشتان زدن به عبدالوهاب] ۳۰۱
- [مجلس یازدهم، رفتن سید بطل غازی به هند و غارت با کافران] ۳۲۱
- [مجلس دوازدهم، کشته شدن فاطمه خاتون و دیدار سید بابی با عدنانو] ۳۴۰
- [مجلس سیزدهم، دلباختگی به کتابون قیصر و دیدار چاه چشم و شاه ماران] ۳۴۸
- [مجلس چهاردهم، پیمان شکنی اساطور قیصر و مصاف بابی با نرنگ جاده] ۳۷۲
- [مجلس پانزدهم، این داستان عبدالوهاب غازی است رحمه الله علیه] ۳۸۴
- [مجلس شانزدهم، آغاز قصه کوه قاف] ۴۰۳
- [مجلس هفدهم، آغاز قصه دختر خلیفه، غایب شدن و رعد جادو بردن آن را] ۴۳۴
- [مجلس هجدهم، حکایت هجوم خوارجان] ۴۴۱
- [مجلس نوزدهم، قصه وفات سید رحمه الله علیه] ۴۴۴
- [مجلس بیستم، وصیت نامه سید بطل غازی رحمه الله علیه] ۴۴۷
- اختتام ۴۵۲
- کتابنامه ۴۵۵

فهرست مطالب / نه

فهارس	۴۶۷
واژگان	۴۶۹
اشخاص و قبایل	۴۷۳
امثال و کنایات	۴۸۱
نام جای ها	۴۸۳
کشف المصاریع	۴۸۵
ساویر	۴۸۹

پیشگفتار و روش پژوهش

روایتی که با عنوان «سینه‌بان نامه» به پیشگاه ادب‌دوستان عرضه خواهد شد، یکی از حماسه‌های «آوار» مهم و نسبتاً کهنی است که از یک سو نه تنها دامنه نفوذ و رواج آن، حدهای مرزهای جغرافیایی را درنور دیده، بلکه به مقتضای پسند مخاطبان را اقلیم، ته‌سولات و دیگر گونی‌های بسیاری را نیز در خود راه داده است. از طرف دیگر، با وجود این که اصالت گفتاری و آبشخور نوشتاری بطلان‌نامه، تازی و پرداخته‌راویان عرب است، همواره در پژوهش‌ها و تحقیقات از این روایت، به عنوان میراث مشترک ادب تازی و ترک یاد شده است و گفته خواهد بود اگر باور داشته باشیم که از مدت‌ها پیش، گرمی بازار آن در میان تازیان به سردی گراینده شده و ادیبان ترک احیاکننده و مروج صورتی درخشان و شایسته از بطلان‌نامه باشند. با این همه، مایه شگفتی و ناراحتی است که به‌رغم وجود نسخ فارسی متعدد این روایت، تا به امروز فارسی‌زبانان از چنین گوهر پُربهایی بی‌اطلاع بوده و ادب‌دانان نیز پس از دهه‌ها، قدمی در جهت معرفی و حتی طبع و انتشار آن برنداشته باشند. این فقر متنی، مرا ملزم بدان ساخت که با همه توان، نسبت به تحقیق و انتشار بطلان‌نامه اهتمام ورزم.

اساس ایدئولوژیک حماسهٔ بطلان‌نامه مبتنی بر دفاع از مسلمانان و مقابله و رویارویی مجاهدان اسلام با صلیبیون متجاوز در مرزهای قلمرو اسلامی و تبلیغ شعائر آیین محمدی (ص) است. با این حال، نباید از یاد برد که تاریخی بودن رویدادها، کردارها و هویت اشخاص حماسهٔ بطلان‌نامه از منظر داستانی بازآفرینی شده و در این جریان، پردازندگان توجه بسیاری به روایت‌های ابومسلم‌نامه و حمزه‌نامه و نظایر آن دارند. با جایی که مضمون دل‌انگیز و شایع عیاری و مرام جوان‌مردان نیز در جای‌جای روایت متجلی شده و حتی بنا بر نظر برخی محققان، با در نظر داشتن کیفیت داستان و شخصیت سید بطلال، الگوگیری از کردارهای رستم، پهلوان ملی‌پرانیان، نیز در آن بسیار آشکار است.

روایت حماسی بطلان‌نامه نه تنها در ایران پرداخته نشده، بلکه در حوزهٔ ماوراءالنهر و ترکی به پارسی معتدلی ترجمه شده و دور نیست که مترجم زبان‌آمیز روایت در برگردان آن، بسیاری از مفاهیم و مصداق‌های بومی، دینی، تاریخی و فرهنگی فارسی‌زبانان را نیز در فرآیند ترجمه به مخاطب ارائه کرده باشد. بطلان‌نامه از منظر خصایص زبانی و دستوری شباهت با بسیاری با اسکندرنامه‌ی روایت آسیای میانه دارد و از این جهت می‌توان ادعا کرد که پس از اسکندرنامه‌ی باقی محمد بن مولانا یوسف در میان روایت داستانی ماوراءالنهری معرفی شده در ایران است. در کنار نامه این مشخصات برجسته، نباید از تفکر و گرایش شیعی روایت بطلان‌نامه یاد داشت. به ائمه (علیهم السلام) غافل ماند. چرا که بطلال از منظر نقالان و راویان شیعی، یکی از منتقمان و خون‌خواهان حسینی است که در مسیب‌نامه علیه امویان قیام کرده و به سپاه توابین می‌پیوندد.

از آنجا که نگارنده، تعاریف نظری کلیشه‌ای، مکرر و شاهکاراندیش ادبیات امروز را مغایر با کلیت میراث ادبی می‌داند، با معیارهای نسبتاً متفاوتی که یکسره معطوف به نوع ادبی حماسه است، به متون روایی نگاه می‌کند، پس لازم بود در مقدمه، نخست پیش از حوالت کردن

مخاطب به اصل روایت - چنان که در این حوزه مرسوم است - برخی معیارها و ابعاد نظری خود را تشریح و مصداق‌های مشابه آنها از روایات دیگر نقل شود تا مخاطب پس از مطالعه آن با دیدی روشن و نشانه‌شناس به سراغ بطلان‌نامه رفته و متن را کافیه و طرح و مشخصات بطلان‌نامه را با مقدمه ارائه شده ارزیابی کند و برآیندهای کلی دایره نقد ادبی را به چند و چون کشیده، طرحی نو دراندازد. در بخش دوم، بر موضوع متن‌شناسی و معرفی بطلان‌نامه متمرکز شده و نهایتاً در واپسین گفتار، روایت شیرین بطلان‌نامه عرضه شده است.

رودادگر تعالی را سپاس می‌گویم که مرا در سایه عنایت خود به انجام این مهم، بنمون و مشتاق ساخت و امید دارم که مطالعه بطلان‌نامه دوستداران ادبی را بس و به ویژه، حماسه‌پژوهان را یکسره ناسودمند نباشد و آن سلاطین سخن‌دستی‌ها و کمبودها را بر این کمینه ببخشایند و مرا از نظرات صایب خود حرو ندارند.

تلاش‌ها در مسیر عرضه روایت بطلان‌نامه به نتیجه و ثمر مطلوب خود نمی‌رسید، مگر به لحاظ هتمام و توجه بی‌دریغ مدیر دانشور انتشارات علمی و فرهنگی، جناب آقای دکتر مسعود کوثری و کارپردازان کاردان آن مجموعه. از بن جان سربسای و سعادت ایشان را از ملک منان خواهانم.

بیاد جعفرپور

فرخ‌دیار کریم بهمن ۱۳۹۴